

УДК 341.456: 351.74:061.1(100)

Юринець Юлія Леонідівна –
доцент кафедри Національного
авіаційного університету, кандидат
юридичних наук

Використання можливостей Інтерполу для пошуку культурних цінностей

Розглядаються проблеми використання можливостей Інтерполу для пошуку культурних цінностей. Аналізується нормативна база та особливості Банків даних Генерального секретаріату Інтерполу щодо викрадених культурних цінностей.

Ключові слова: культурні цінності, антикваріат, Інтерпол, Банк даних Генерального секретаріату Інтерполу, посягання на культурні цінності.

Вступ. Становлення України як незалежної держави покладає на неї відповідальність за долю самотутніх історичних реліквій різних часів і народів, що знаходяться на її території і є невід'ємною частиною світової культурної скарбниці. Від збереження пам'яток різних епох і періодів залежить повнота й об'єктивність висвітлення історії. Ставлення до пам'яток є одним із показників цивілізованості суспільства, розуміння глибинних тенденцій у розвитку культури [1].

У Конвенції ЮНЕСКО про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності, від 14 листопада 1970 р. зазначається, що для того, щоб бути ефективною, охорона культурного надбання повинна бути організована як у національному, так і у міжнародному масштабі та вимагає тісної співпраці між державами.

Ефективним інструментом такої співпраці є Міжнародна організація кримінальної поліції – Інтерпол. При цьому Інтерпол бере активну участь у боротьбі з посяганнями на культурні цінності та предмети антикваріату [2]. Отже, актуально дослідити можливості Інтерполу для пошуку культурних цінностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор. Міжнародні аспекти охорони рухомої спадщини розглядаються у роботі [3]. Однак у цій змістовній роботі йдеться переважно про питання нормативного

забезпечення міжнародно-правової охорони рухомої спадщини. Однак гарантії їх виконання не розглядаються.

У роботах [4–6] розглядається діяльність Інтерполу як інструмент міжнародної боротьби з організованою злочинністю. Однак питання протидії посяганням на культурні цінності та предмети антикваріату у цих роботах не розглядається. Разом із тим, у роботі [6] вказується, що при анкетуванні працівників національного центрального бюро Інтерполу в Україні встановлено, що 42,3 % респондентів відповідали, що мають труднощі при розслідуванні викрадення культурних та історичних цінностей.

Окремі питання використання можливостей Інтерполу для пошуку культурних цінностей тезово розглядалися автором при підготовці Міжнародної поліцейської енциклопедії [7]. У даній роботі ці питання висвітлені більш докладно.

Постановка завдання. Мета статті – вирішити наукове завдання щодо дослідження підходів до використання можливостей Інтерполу в правозастосовній практиці України.

Результати дослідження. Як зазначається у роботі [4, с. 8–9], основними функціями Інтерполу, що зумовлюють його унікальний статус серед інших міжнародних організацій, що опікуються проблемами протидії злочинності, є:

а) забезпечення світових (глобальних) поліцейських комунікаційних послуг – Інтерполом створено глобальну поліцейську комунікаційну систему, відому як I-24/7, що дає змогу поліції забезпечувати зв'язок з усім світом. Так, до кінця 2006 р. усі держави – члени Інтерполу за винятком Сомалі, були охоплені цією системою;

б) забезпечення обміну інформацією та адміністрування баз даних для органів поліції – оскільки працівникам поліції за посередництвом Інтерполу надається можливість здійснювати міжнародні контакти, вони потребують доступу до інформації, що може допомогти у розслідуванні або попередити злочин. В Інтерполі створено та забезпечено функціонування кількох баз даних, в яких зберігаються різні категорії даних: персональна інформація про фізичних осіб, відбитки пальців, фотографії, зразки ДНК, викрадені чи загублені документи, що ідентифікують особу, дані про осіб, що знаходяться у розшуку. Не менш важливим напрямом діяльності Інтерполу, ніж зберігання і накопичення в базах даних інформації щодо злочинів є дослідження, що проводяться Інтерполом для аналізу тенденцій злочинності;

в) надання послуг поліції у попередженні злочинів – Інтерпол має п'ять пріоритетних напрямів роботи за видами злочинної діяльності: наркоторгівля та організована злочинність; економічні злочини та злочини у сфері високих технологій; розшук осіб, що переховуються від правосуд-

дя; публічна безпека та тероризм; торгівля людьми. Іншими видами злочинів є корупція, екологічні злочини та злочини проти власності.

Різновидом злочинів проти власності, які потрапляють у поле зору Інтерполу, є викрадення культурних цінностей.

Отже, основна функція Інтерполу – інформаційна. Відповідно до ст. 26 Статуту Інтерполу серед завдань Генерального секретаріату Інтерполу зазначається, що він:

- виступає в якості міжнародного центру по боротьбі зі злочинністю;
- діє як спеціалізований та інформаційний центр.

У зв'язку з цим, однією з ключових функцій Генерального секретаріату Інтерполу є створення та забезпечення функціонування міжнародних банків даних інформації криміналістичного та розшукового характеру. Характерними особливостями цих банків даних є те, що інформація, яка в них міститься:

- вноситься до банків даних усіма країнами-членами Інтерполу (у даний час в Інтерполі 190 країн-членів);
- є доступною для правоохоронних органів усіх країн-членів Організації.

Вказане дає підстави розглядати банки даних Інтерполу як глобальний інструмент з протидії злочинності, зокрема, для попередження, розкриття та розслідування злочинів, розшуку осіб (підозрюваних, обвинувачених, підсудних, засуджених, безвісно відсутніх), автотранспорту, речей та предметів, ідентифікації осіб (які не можуть повідомити про себе ніяких відомостей, у т. ч. хворих та дітей, невідомих трупів) тощо. Власником кожної одиниці/об'єкту інформації, що міститься в банках даних Інтерполу, є певна країна-член Організації, тобто відповідне національне центральне бюро, що є ініціатором внесення інформації про об'єкт до цього банку даних, або здійснювало обмін інформацією щодо відповідного об'єкту з іншими країнами (національними центральними бюро).

Банки даних Генерального секретаріату Інтерпол мають такі складові частини:

- Банк даних “Особи” – містить інформацію про осіб, які розшукуються за вчинення злочинів, безвісно відсутніх, осіб, які підлягають ідентифікації, у т. ч. невідомих трупів та ін.
- Банк даних викрадених/втрачених документів – містить інформацію про викрадені/втрачені ідентифікаційні документи, а також викрадені/втрачені бланки адміністративних документів. В теперішній час у цьому банку даних міститься інформація про 14,5 млн. документів, серед яких 75,8 тис. внесено Україною.
- Банк даних викрадених транспортних засобів – містить інформацію про транспортні засоби, викрадені на території держав-членів Ін-

терполу. На сьогодні в указаному банку даних міститься інформація про 4,6 млн викрадених транспортних засобів, серед яких 10,4 тис. оголошених у міжнародний розшук Україною.

- Банк даних викрадених творів мистецтва – містить інформацію про твори мистецтва, предмети антикваріату, інші культурні цінності, викрадені на території держав-членів Інтерполу. У банку даних міститься інформація про 31,7 тис. викрадених предметів, серед яких 132 предмети внесені Україною. 900 предметів внесено Російською Федерацією.

- Банк даних ДНК-профілів – містить інформацію про ДНК, вилучені з місць вчинення злочинів на території держав-членів Інтерполу та від злочинців.

- Банк даних відбитків пальців рук – містить відбитки пальців рук, вилучені з місць вчинення злочинів на території держав-членів Інтерполу та від злочинців.

- Банк даних порнографічних зображень, створених із залученням неповнолітніх.

Інформація вноситься в банки даних Генерального секретаріату Інтерполу:

- за зверненнями національних центральних бюро Інтерполу з пропозицією внести певні дані до відповідного банку даних;

- автоматично, тобто на постійній основі, відповідними підрозділами Генерального секретаріату Інтерполу, які опрацьовують увесь масив інформації, що надходить від національних центральних бюро Інтерполу про злочини, осіб, які їх вчинили, тощо, а також матеріали з обміну інформацією між національними центральними бюро Інтерполу з відповідних питань у системі I-24/7.

Отримання інформації або перевірка тих чи інших відомостей за банками даних Інтерполу здійснюється:

- безпосередньо, у режимі on-line – через телекомунікаційну систему Інтерполу I-24/7 (банки даних щодо осіб, транспортних засобів, документів, творів мистецтва);

- шляхом надсилання запиту до Генерального секретаріату Інтерполу (банки даних ДНК, порнографічних зображень, відбитків пальців).

Для забезпечення цільового використання правоохоронними органами держав-членів банків даних Інтерполу, їх функціонування організовано таким чином, що країна-власник інформації щодо об'єкта, розміщеного в банку даних Інтерполу, автоматично отримує повідомлення про факт перевірки цього об'єкта іншою державою (відповідно національним центральним бюро Інтерполу, певним правоохоронним органом тощо). Отримання такого повідомлення для країни-власника інформації є підставою звернутись до країни, що перевіряла об'єкт у банку даних, для з'ясування під-

став проведення відповідної перевірки, запитування відомостей про місцезнаходження об'єкта тощо [7–9].

Порядок використання правоохоронними органами України можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів визначений відповідною Інструкцією, затвердженою спільним Наказом від 9 січня 1997 р. № 3/1/2/5/2/2 МВС України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України. Зокрема, у сфері боротьби з посяганнями на культурні цінності та предмети антикваріату під час проведення оперативно-розшукових та слідчих дій по розкриттю злочинів, пов'язаних з культурними цінностями та предметами антикваріату, правоохоронні органи України мають змогу одержати каналами Інтерполу відомості про:

- а) підозрюваних і звинувачуваних та їх зв'язки;
- б) місцеперебування або проживання підозрюваних та звинувачуваних, що виїхали за кордон (при наявності повних анкетних даних на них та відомостей про виїзд у конкретну країну);
- в) наявність та юридичну (або фактичну) адресу фірми (компанії), магазинів, які спеціалізуються на торгівлі культурними цінностями;
- г) виставлення конкретних творів мистецтва на відомих аукціонах (Сотбі, Крісті та інших);
- д) ідентифікацію викраденого чи вилученого предмета.

За наявності достатніх підстав вважати, що мав місце факт вивезення викрадених в Україні культурних цінностей, предметів антикваріату за кордон, до запиту в НЦБ додається формуляр, затверджений Генеральним секретаріатом Інтерполу, який заповнюється на кожен предмет окремо. При затвердженні Генеральним секретаріатом Інтерполу нових зразків формуляра НЦБ надсилає їх для використання правоохоронним органам України.

При заповненні формуляра необхідно:

- а) текст друкувати або писати друкованими літерами;
- б) додати фотографію (по можливості, кольорову) розшукуваного предмета.

При встановленні місця знаходження розшукуваних предметів орган-ініціатор їх розшуку каналами Інтерполу надсилає до НЦБ повідомлення про його припинення. В такому повідомленні вказується:

- а) дата, місце та обставини знайдення предмета, спосіб його приховування, наявні пошкодження;
- б) прізвище, ім'я, по батькові та інші установочні відомості щодо особи, у якої знайдено викрадений предмет;

в) відомості щодо інших причетних до крадіжки осіб та їх кримінальне минуле;

г) номер кримінальної, оперативно-розшукової справи, матеріалу перевірки та орган, у провадженні якого вона знаходиться.

У разі, якщо особа, в якій знайдено викрадений предмет, за своїм процесуальним станом є підозрюваною або звинуваченою, до повідомлення додаються фотографії та відбитки пальців такої особи.

У разі одержання відомостей про виїзд за кордон осіб, причетних до викрадення культурних цінностей та предметів антикваріату, в запиті до НЦБ необхідно вказати:

а) повні анкетні дані цих осіб та номери їх закордонних паспортів;

б) відомості про попередні виїзди цих осіб за кордон (коли, в які країни, з якою метою).

До запиту додаються фотографії цих осіб.

При порушенні кримінальної справи щодо конкретних осіб, які вчинили крадіжки культурних цінностей, предметів антикваріату та виїхали за кордон, одночасно з інформацією, вказаною в пункті 2.4.6 Інструкції (повні анкетні дані цих осіб та номери їх закордонних паспортів; відомості про попередні виїзди цих осіб за кордон), повідомляється номер кримінальної справи, дата її порушення, назва органу, який порушив справу.

Варто зазначити, що у контексті підсилення боротьби з торгівлею краденими творами мистецтва Інтерпол полегшив доступ до своєї бази вкрадених цінностей. Раніше інформація про вкрадені роботи була доступна на DVD-диску, який розсилався зацікавленим особам за запитом. Тепер же близько 34 тисячі робіт, з описами і фотографіями, доступні в Інтернеті – потрібно лише заповнити коротку анкету на сайті Інтерполу і отримати індивідуальний пароль доступу. Оскільки інформація у базі оновлюється постійно, онлайн-доступ полегшить покупцям і продавцям процес перевірки творів мистецтва.

Таким чином, розсекречена картотека на всі крадені шедеври. І якщо у працівників музеїв, художніх галерей, упорядників аукціонів або приватних колекціонерів виникне підозра щодо походження картини або антикварної речі, вони тут же зможуть перевірити, чи не значиться вона у розшуку. “Розсекретивши” унікальну базу даних, Інтерпол серйозно перекрив канали збуту крадених шедеврів. Як заявив один з керівників підрозділу Інтерполу по роботі з творами мистецтва Карл Хайнц Кінд, доступ до бази являє собою “важливий інструмент у боротьбі з незаконною торгівлею культурною спадщиною”. Тепер шахраї позбавлені можливості стверджувати, що у них не було можливості перевірити, чи числиться предмет як викрадений [10, 11].

Що стосується ефективності пошуку культурних цінностей по системі Інтерпол, то, за даними Російського Міністерства внутрішніх

справ, за 21 рік до Росії повернули понад 250 творів мистецтва, серед яких є картини Ісака Левітана. У 2010 році були повернуті реліквії та документи, які були викрадені з Російського державного історичного архіву – укази Єлизавети Петрівни, Катерини II, Миколи I, Олександра II і Миколи II.

У контексті інформаційного забезпечення пошуку викрадених цінностей слід розглядати і спільні Рекомендації ЮНЕСКО, Інтерполу та ICOM відносно основних заходів щодо предметів культури, пропонує для продажу через Інтернет, з метою перешкодження торгівлі викраденими предметами [12]. Зокрема, рекомендовано співпрацювати з національними та іноземними силами поліції і Інтерполом, а також з відповідними органами інших зацікавлених держав у таких цілях:

а) забезпечення того, щоб відомості про викрадені та/або незаконно придбані предмети культури повідомлялися національним центральним бюро Інтерполу, з тим, щоб наявну відповідну інформацію можна було включати до бази даних Інтерполу про викрадені твори мистецтва;

б) забезпечення доступності інформації про викрадені та/або незаконно придбані предмети культури, а також про будь-які подальші продажі таких предметів культури через Інтернет при їх вивезенні з національної території або ввезенні на національну територію;

в) сприяння швидкої ідентифікації предметів культури;

г) використання всіх наявних в їх розпорядженні коштів для проведення перевірки щодо підозрілих культурних цінностей, зокрема за допомогою бази даних Інтерполу про викрадені твори мистецтва;

д) відстеження і припинення злочинної діяльності, пов'язаної з продажем предметів культури через Інтернет, та інформування Генерального секретаріату Інтерполу про великі розслідування, що охоплюють кілька країн.

Таким чином, інформаційні бази Інтерполу є ефективним засобом пошуку втрачених культурних цінностей.

Список використаних джерел

1. Фурман Я. В. Особливості розкриття крадіжок культурних цінностей, предметів антикваріату та інших предметів, віднесених до цієї категорії / Я. В. Фурман // Наше право. – 2010. – № 3. – С. 99–101.
2. Works of art [Electronic resource] / Interpol. – Mode of access : <http://www.interpol.int/Crime-areas/Works-of-art/Works-of-art>.
3. Андрес Г. О. Охорона рухомої спадщини в контексті європейської інтеграції [Електронний ресурс] / Г. О. Андрес / V культурологічні читання пам'яті Володимира Подкопаєва : вибрані матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. – Режим доступу : http://culturalstudies.in.ua/sekcia_s_s4_1.php.
4. Використання можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у боротьбі зі злочинами : навч. посіб. / В. А. Некрасов, В. Б. Смелік, С. Є. Житняк. – К. : КНТ, Вида-

вничий дім “Скіф”, 2008. – 168 с. – (Серія: Проблеми оперативно-розшукової діяльності. Попередження та розкриття господарських злочинів).

5. Смелік В. Б. Міжнародно-правові засади інституційної системи Інтерполу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 / В. Б. Смелік. – К., 2006. – 21 с.

6. Культенко О. В. Юридіко-психологічний зміст та детермінанти професійної діяльності працівників національного центрального бюро Інтерполу в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 19.00.06 / О. В. Культенко. – К., 2010. – 16 с.

7. Юринець Ю. Л. Банки даних генерального секретаріату Інтерполу / Ю. Л. Юринець // Міжнародна поліцейська енциклопедія : [у 10 т.] / Керівники авт. колективу : В. В. Коваленко, Ю. І. Римаренко, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К. : Атіка, 2011. – Т. VII. Адміністративно-правове забезпечення поліцейської діяльності. – С. 199–200.

8. Банки даних Генерального секретаріату Інтерполу / [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://42827.ncbint00.web.hosting-test.net/?page_id=40.

9. Россия разыскивает через Интерпол 900 произведений искусства / [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

<http://www.serafim.com.ua/rossiya-razyskivaet-cherez-interpol-900-proizvedenij-iskusstva/>.

10. Интерпол открыл доступ к своей базе похищенных произведений искусства / [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

<http://www.kommersant.ru/doc/1223752>.

11. Богданов В. Интерпол открыл доступ к полицейской базе данных похищенных произведений искусства [Электронный ресурс] / В. Богданов. – Режим доступа :

<http://www.rg.ru/2009/08/24/interpol-baza.html>.

12. Основные меры в отношении предметов культуры, предлагаемых для продажи через Интернет / [Электронный ресурс]. – Режим доступа :

http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/basic-actions-cultural-objects-for-sale_ru.pdf.

Рассматриваются проблемы использования возможностей Интерпола для поиска культурных ценностей. Анализируется нормативная база и особенности Банков данных Генерального секретариата Интерпола по похищенным культурным ценностям.

The problems of the opportunities of Interpol to search for cultural values are examined. The regulatory framework and the characteristics of the banks of the General Secretariat of Interpol database on stolen cultural objects are analyzed.

Стаття надійшла до редакції журналу 25 березня 2013 року.